

Moonlight

En filmhandledning från Svenska Filminstitutet

Bild: Lucky Dogs

Rek för åk 9 - gymnasiet

I **Moonlight** får vi följa Chiron genom livet; från småskoleåren som mobbad och med en missbrukande mamma, via tonårstiden med utanförskap, få kamrater och uppvaknandet till sin homosexuella identitet, till den vuxne Chiron som lever i Atlanta och säljer droger.

Filmen och läroplanen

I läroplanen för gymnasieskolan ska utbildningen gestalta värden som människolivets okränkbarhet, alla människors lika värde och solidaritet mellan människor. Alla är värdegrundsfrågor som behandlas i *Moonlight*, som både behandlar behovet av att bli accepterad för den man är och vuxnas ansvar gentemot barn. Etiska frågeställningar ska genom skolan nå eleverna, och bidra till att eleverna utvecklar kunskaper i att diskutera och förstå komplexa sammanhang. I *Moonlight* finns flera etiska dilemman att ha som utgångspunkt för diskussion, såsom hur vi ska förhålla oss till våld som självförsvar och huruvida vi kan döma vuxna som inte klarar av att ta sitt ansvar.

Vidare ska skolan: ”främja förståelse för andra människor och förmåga till inlevelse. Ingen ska i skolan utsättas för diskriminering på grund av kön, etnisk tillhörighet, religion eller annan trosuppfattning, könsöverskridande identitet eller uttryck, sexuell läggning, ålder eller funktionsnedsättning eller för annan kränkande behandling”. Att sådan diskriminering finns och hur den kan se ut skildras tydligt i filmen. Det finns dessutom forskning som visar på att film kan stimulera just förståelse för andras perspektiv och empati. Insikter i globala förhållanden och hur andra människor har det på andra platser i världen är också något som bör ingå i utbildningen, och därigenom skapa internationell solidaritet.

Handling

Chiron växer upp i ett utsatt förortsområde där våld, droger och hot är vardag. Han har inga vänner, blir retad och jagad av både äldre killar och barn i sin egen ålder, och hans mamma kan allt som oftast inte ta hand om honom eftersom hon är drogberoende och drogerna går före allt annat. Ibland får Chiron ingen mat hemma, eller får inte vara där alls när hans mamma har besök av någon man. Då driver han runt på gatorna ensam. Han är en tillbakadragen liten kille som inte väntar sig något annat än att bli undanskuffad eller bortjagad var han än är. När han träffar den vänliga och generösa knarklangaren Juan får han en vuxen vän. Långsamt lär han sig lita på Juan och hans flickvän Theresa, tar emot deras utsträckta händer och accepterar att bli inbjuden till deras hus för att få mat. Trots att Chirons mamma ogillar att andra försöker ta hand om hennes pojke, så fortsätter Chiron att träffa Juan och Theresa och öppnar sig allt mer för världen.

I tonåren börjar Chiron förstå att han är homosexuell, vilket är något som han blivit retad för sedan han var liten. Han är fortfarande utstött

Bild: Lucky Dogs

och har inga direkta kompisar, och har lärt sig att acceptera att vara den som alla hackar på och som aldrig får vara med. Han träffar Kevin, en skolkamrat, som han gör sin första romantiska och sexuella erfarenhet med. Vid en klappjakt på Chiron på skolgården tvingar en mobb Kevin att slå ned Chiron, som till slut ligger blodig och sönderslagen på marken – kränkt av den enda jämnåriga vän han haft. Efter detta beslutar sig Chiron för att första gången i livet ge igen, och slår ned den värsta mobbaren i klassrummet.

Som vuxen påminner Chiron en hel del om Juan, knarklangaren som tog hand om honom när han växte upp. Han säljer nu själv droger, han är en tuff och handlingskraftig man men med sitt goda hjärta i behåll. När ungdomsvännen Kevin hör av sig bestämmer sig Chiron till slut för att åka och hälsa på honom, och i filmens slut besöker han Kevin på dennes egen restaurang.

Socialpsykologi och sociala roller

Chiron lever på många sätt i ett dubbelt utanförskap – han har ett ganska isolerat liv hemma med en mamma som tar hem tillfälliga bekantskaper för att ta droger tillsammans med. Någon pappa finns inte med i bilden. I skolan blir Chiron förföljd och mobbad; som liten får han inte vara med och leka och tvingas in i ensamhet, och som tonåring blir han retad och slagen av klasskamrater. Den enda kompis han får, som han också gör sin första romantiska och sexuella erfarenhet med, tvingas under hot och grupptruck att slå Chiron om och om igen inför en större grupp killar. Chiron har ingen att vända sig till annat än Theresa, som lever själv i huset efter att Juan har gått bort. Dit kommer Chiron när hans mamma kastar ut honom hemifrån för att få ta droger i fred med sin senaste man. Chiron blir alltså kroppsligt och socialt nedbruten i skolan och emotionellt nedbruten hemma.

- Begreppet mobbing känner alla till, likaså att det försiggår på de flesta sociala arenor som skolor, arbetsplatser och på internet. Många tror sig också veta att mobbing beror på att mobbare mår dåligt och tar ut detta på andra – trycker ned andra för att själva känna sig bättre. Den mest omfattande forskningen av mobbing som pågår i Sverige visar dock att det förhåller sig tvärtom – mobbare är ofta personer med högt självförtroende, hög självkänsla och som har en förmåga att ”stänga av” empati. Arbeta i grupper med att ta reda på mer forskningsbaserade fakta om mobbing – hur ser definitionen ut, hur ser statistiken ut, verkar det skilja sig åt på något sätt mellan exempelvis mobbing i skolan och på arbetsplatsen? Vilka åtgärdsprogram finns det o s v? Länkar till texter finns längst bak (obs! en del texter är längre forskningsartiklar, dessa kan vara bäst att ta sig an för lite större grupper så att texten kan delas upp). Gör ett häfte med informationen ni tagit del av i sammanfattad form samt redovisa muntligt för klassen.

Att avvika från normen på ett eller annat sätt är ofta något som kan reta andra, vilket blir extra jobbigt eftersom det redan är svårt nog att känna sig ”annorlunda” och ha svårt att hitta andra att identifiera sig med. Chiron växer upp i en s k macho-miljö, som präglas av en trång och mycket tydlig syn på vad som är ”manligt”. Männen i hans omgivning är hårda, tuffa killar som gillar att slåss och att visa sin makt över andra. Att vara stark och grov i munnen och göra sitt bästa för att inte respektera vare sig andra eller några regler är för dem ett bevis på att de uppfyller manlighetsnormen. Den enda förebild som Chiron har i sin närhet är Juan, som trots att han på många sätt ser ut och beter sig så som förväntas av en ”riktig man” i gatumiljön där han lever, är en mjuk och inlämnande person som inte ryggar för att prata om känslor och som tydligt talar om för Chiron att det är helt ok att vara gay, och att ingen ska få kränka en på grund av det. Juan representerar en tolerans som ingen annan i Chirons liv kommer i närheten av. Chiron känner på sig och får höra att ”riktiga män” inte gråter eller visar svagheter. Detta är ett exempel på hur könsroller – eller könsstereotyper – befästs.

Bild: Lucky Dogs

Dessa stereotyper blir normer; de anses vara det ”normala” och ”som det ska vara”. Det blir också i slutet av filmen tydligt att Chiron har anpassat sig mer till normen – hans kroppsbyggnad, kroppsspråk och framtoning kan betecknas som normativt manlig. Normer skapar vi kring nästan allting, och inte minst kring människor och deras beteenden. Normer förändras ständigt – under tidigare århundraden har de varit norm (och mode) att män burit klackskor, i en del kulturer är det norm att vara naken osv. Hur en norm ser ut kan vara svårt att se – det är lättare att peka ut det eller den som bryter mot den. Hur vi upprätthåller normer, och framför allt hur normerna påverkas av gruppbildning och gruppsytryck, studeras i socialpsykologin.

- Diskutera i mindre grupper hur ni tror att sådana här roller/normer kring exempelvis kön och sexualitet har uppstått och hur de upprätthålls. Varifrån får vi idéerna om att ”män är så och kvinnor är så”? Varför upprepar vi dem ständigt, trots att vi vet att det inte stämmer in på alla och att det blir trångt och begränsande för människor att försöka passa in i ett helt paket av egenskaper och beteenden, när det i själva verket handlar om att alla är en egen komplex individ?
- Vilka normer kring kvinnlighet, manlighet och sexualitet upplever ni att ni konfronteras med? På vilket sätt är normerna problematiska? Hur ska man förhålla sig till dem som inte passar in i någon av kategorierna? Behövs det ens kategorier för kön och sexualitet – för vem spelar det roll om hur andra ser ut och beter sig?
- Googla på socialpsykologi och läs lite om det. Titta på youtube-filmerna som finns längst bak i materialet som handlar om harmlösa socialpsykologiska experiment. Eventuellt kan ni arbeta i grupper med ett klipp var, diskutera i gruppen och sedan visa klipp för varandra i helklass. Ni kan också direkt diskutera i helklass vilka sociala mekanismer som ligger bakom den här typen av beteende hos människor.

Filmberättelsen

Filmberättelser kan se ut på många olika sätt. I *Moonlight* har regissören valt att arbeta med ett lite lägre tempo än i de flesta filmer som görs idag. Stämningar skapas också på ett drömskt och väldigt visuellt sätt, snarare än med ljud. Känsliga scener, som sex- och kärleksscener, skildras på ett suggestivt men mjukt sätt, istället för att vara långdragna och/eller spektakulära, särskilt scenen mellan Chiron och Kevin. Det som sker snarare antyds – eller iaktas med försiktighet – än visas upp och skärskådas.

Moonlight kan betecknas som ett så kallat coming-of-age-drama som fokuserar på en persons utveckling från barndom till vuxenhet och skildrar viktiga händelser i denna utveckling. Vi får därför följa karaktären under en sorts inre resa, som sker genom att yttre händelser och omständigheter driver på den. För att ytterligare understryka coming-of-age-dramaturgin så är filmen tydligt indelad i tre delar; i. Little, ii. Chiron, och iii. Black. Namnen på delarna är desamma som de namn Chiron går under i respektive period av sitt liv. Little är det ensamma och vilsna barnet, Chiron är den sökande tonåringen/unga vuxna som ser och börjar ifrågasätta sin tillvaro, och Black är den tuffe knarklangaren som gömmer sin känslighet bakom en hård yta men tar beslutet att ta emot den hand som Kevin, hans gamla kärlek, sträcker ut efter alla år.

- Filmens dramaturgi är inte en klassisk sådan – den har visserligen vändpunkter, viktiga skeenden som driver Chirons berättelse vidare, men den är inte uppbyggd enligt ofta vedertagna dramaturgiska mönster med vändpunkter i konflikter som leder till vissa ställningstaganden, varifrån berättelsen bara kan röra sig mot en oundviklig höjdpunkt och upplösning. Läs om dramaturgi och berättelsers uppbyggnad, sedan den antika teaterkonsten och framåt. Diskutera vilka böcker ni läst/filmer ni sett som bygger på någon av de klassiska dramaturgiska formerna. Försök också hitta exempel som inte följer dessa – andra filmer ni sett/böcker ni läst där dramaturgin avviker från de klassiska mönstren. På vilka sätt? Finns det någon som liknar berättelsen om Chiron i sin uppbyggnad?
- Dela in er i grupper och fördjupa er i en genre – litterär, teater- eller filmmässig. Vad är typiskt för olika genrer? Är genre-begreppet tydligt och alltid gällande, eller finns det berättelser som glider mellan genrer eller hör till två eller flera genrer? Varje grupp redovisar ”sin” genre och ger ett exempel med motivation genom att visa ett filmklipp, läsa ett stycke ur en bok eller liknande.

- Ljud är ofta en viktig del i en film. *Moonlight* arbetar sparsamt med detta. De flesta ljuden är ”verkliga” ljud, dvs speglar det som faktiskt sker i scenen – knytnävsslag, plasket från vågor etc. På vissa ställen finns det naturligtvis musik också. Hur påverkar den nedtonade ljudbilden filmen, tycker ni? Gör det att bilderna blir starkare? Vad har det för betydelse för slutet av filmen, där Kevin spelar en låt från jukeboxen på hög volym? Hade den scenen blivit lika accentuerad om det funnits mycket starkt ljud i filmen i övrigt?

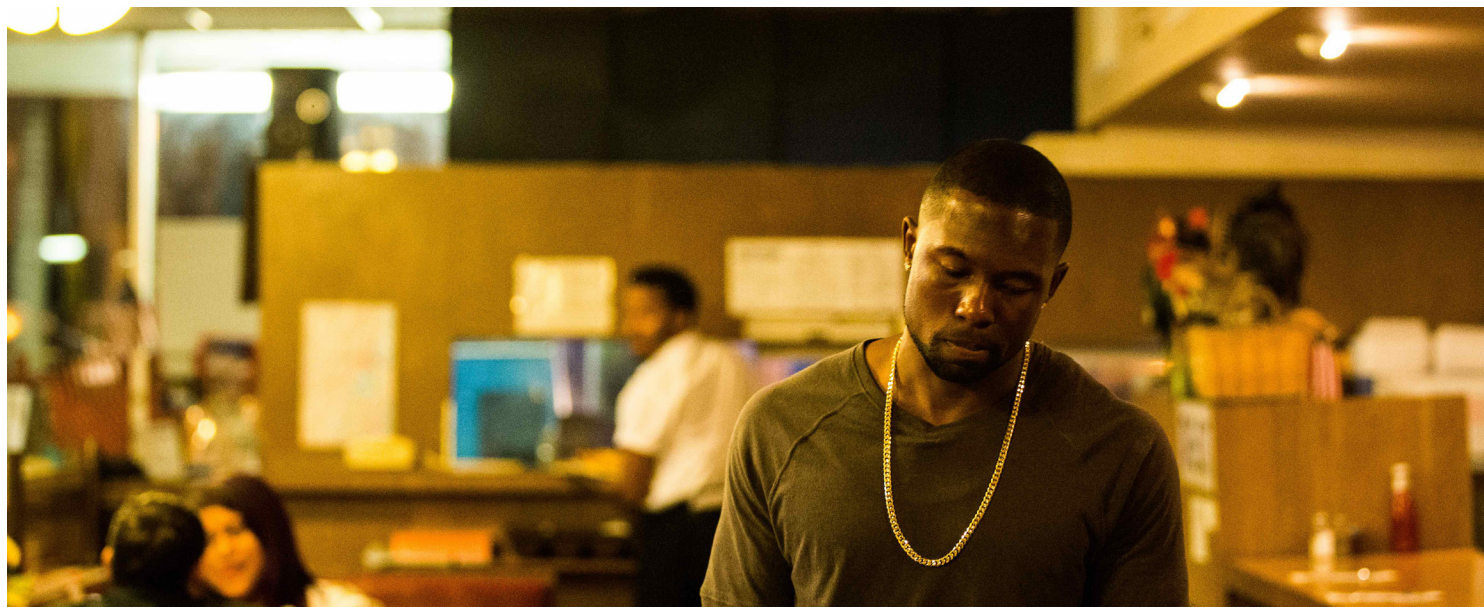

Bild: Lucky Dogs

- Vid några tillfällen när Chiron råkar riktigt illa ut så fortsätter spelet men den som talar till honom viskar och tonar bort i ljud och hörs inte. Vi ser att hen uttalar repliker, och ofta är kameran också riktad så att vi upplever att vi ser det Chiron ser – d v s vi som tittare får inte se hans ansiktsuttryck, utan upplever att vi är i hans position och att personen talar ”till oss”. Ett exempel på detta är efter misshandeln, när Chiron pratar med socialarbetarkvinnan som vill att han ska anmäla förövarna. Vilken effekt har det här greppet på er som tittare? Blir det mer intensivt eller svårare att ta till sig? Har ni sett liknande grepp i andra filmer? Visa klipp och prata om hur ni tror att ni skulle reagera på sådana scener om de var annorlunda gjorda. Vad skulle ni känna/tänka om Chirons ansikte visades, tror ni? Skulle scenen bli starkare/mindre betydelsefull/hårdare/mer tragisk o s v om det fanns ljud?

- Ett vanligt grepp i allt berättande eller i konstnärliga skildringar är symbolik. Symbolik används i poesi, prosa, teater, film och bildkonst, och innebär att ett objekt eller ett skeende representerar något annat. Exakt vad det representerar är inte alltid givet, utan det kan vara öppet för tolkning och är i viss utsträckning beroende på kontexten. I Moonlight finns några väldigt tydliga symboliska bilder – exempelvis när Juan lär Chiron att simma. Även scenen där Chiron slutligen väljer att slå tillbaka mot klasskamraten som misshandlat honom har stark symbolisk laddning och är också bland det sista som händer innan klippet över till den vuxen Chiron/Black. Vad tror ni att simkunnighet representerar? Vilka talesätt/ordspråk/liknande finns det som använder den här symbolen med att (lära sig) simma – vilka överförda betydelser kan det ha? Varför tror ni att klippet till Chirons vuxenliv kommer så tätt inpå det att han tar saken i egna händer och hämnar sin föröware? Vad betyder det beslutet, i ett större perspektiv – vad är det en symbol för?

- Prata också i helklass om symbolik som grepp i konsten och titta på exempel på symbolik i olika konstformer. Jobba sedan enskilt med att hitta ett eget exempel – välj en dikt, en novell eller roman, ett teaterstycke, en tavla eller en film där det finns en tydlig symbol. Redovisa och berätta kort för klassen och förklara hur du tolkat dig fram till vad symbolen är, alternativt skriv korta individuella texter där ni analyserar symboliken, reflekterar kring den och motiverar er tolkning.

Att växa upp i vilsen ensamhet

Barnet Chiron, ”Little”, växer upp i en förortsmiljö präglad av våld, kriminalitet och barn och unga som lever vind för våg på gatorna. Han blir konsekvent mobbad, hotad och slagen av andra barn i området, och har ingen egentlig tillflyktsort. Hans pappa är ute ur bilden, hans mamma tar droger allt oftare och tar med sig olika främmande män hem. Det finns ingen som prioriterar Chiron – tills han möter knarklangaren Juan, som har ett stort hjärta. Han ser Chirons utsatta situation och tar med honom hem till sig och sin flickvän Theresa. Där får Chiron mat och uppmärksamhet och vågar så småningom prata med de vuxna. Chirons mamma blir däremot djupt upprörd över att någon annan tagit hand om hennes son när hon själv varit frånvarande. Ändå fortsätter Chiron att träffa Juan och Theresa. När Chiron blivit retad i skolan och kallad för ”faggot” inpräntar Juan i honom att det inte är något fel med att vara homosexuell, och att om han är det så ska han inte låta någon sätta sig på honom för det.

- Chirons mamma hävdar i början av filmen, när Juan lämnar av Chiron hemma, att hennes son kan ta hand om sig själv. Idag pratar vi ofta om barn som kompetenta och att de inte är så hjälplösa som vi tidigare trott. Synen på barn och vad de kan och behöver skiftar ständigt. Och även om synen på barnet som en fullvärdig människa med egna kvaliteter och kompetenser är ett viktigt perspektiv, så får vi inte glömma att barn – särskilt i yngre åldrar – har behov av att vuxna tar hand om dem, vägleder dem och ger dem stöd i det svåra att växa upp. Dela upp er i grupper om 3-5 personer och läs en text (länkar finns på sista sidan) om hur synen på barn skiftat. Redovisa muntligt för klassen och diskutera om ni funnit några skillnader i perspektiv, vad som belyses i texten o s v.

- Gör samma sak med andra ”grupper” av människor – t ex kvinnor, homosexuella, funktionshindrade o s v. Skriv en kort rapport om det ni lärt er av informationen.

- Diskutera i helklass påståendet ”Vuxna tillskriver barn kompetens på de områden som gagnar de vuxna”. Vad innebär det? Har ni sett några exempel på hur det kan se ut i praktiken, i film/på tv/internet eller i verkliga livet?

- Läs FN:s konvention om barnets rättigheter tillsammans och diskutera innehållet. Vilka av rättigheterna bryts det mot, i Sverige och i andra länder? Känner ni till konkreta fall från exempelvis media och nyheter där barns rättigheter uppenbart har kränkts? Har föräldrar egentligen några rättigheter utifrån hur konventionen är formulerad?

• När Chiron frågar Juan om saker så får han raka och ärliga svar – inte svar som är ”inlindade” eller undvikande, utan Juan talar till Chiron som till en vuxen. Han svarar även på svåra och känsliga frågor som många vuxna undviker att tala med barn om – som homosexualitet och narkotikamissbruk. Han erkänner också att han själv säljer narkotika. Diskutera i grupper hur ni tänker kring den här absoluta ärligheten, i relation till det ni läst om hur vi ser på barn förr och idag. Presentera innehållet av ert samtal för klassen och diskutera sedan i helklass. Hur upplever ni Juans och Theresas förhållningssätt gentemot Chiron jämfört med mammans? Vilka moraliska dilemman finns det i de olika relationerna? Vad är ett moraliskt dilemma? Juan säljer knark, men är en god och kärleksfull människa som på riktigt tar hand om Chiron. Mamman lever i ett missbruk och säger att hon kan ta hand om Chiron själv, trots att hon inte alls kan det. Går det att tala om enbart ”god” och ”ond” när det gäller människor? Om ni läser filosofi kan ni gärna diskutera moraliska dilemman utifrån ett filosofiskt perspektiv.

Tips på fördjupning

Skönlitteratur

Morrison, Toni, *Solomons sång*, 1978, Trevi
Anderberg Strollo, Åsa, *Bryta om*, 2007, Alfabet
Salinger, J.D., *Räddaren i nöden*, 1953, Albert Bonniers

Filmer

Precious, i regi av Lee Daniels, 2009, USA
The Perks of Being A Wallflower, i regi av Stephen Chbosky, 2012, USA
This is England, i regi av Shane Meadows, 2006, Storbritannien
Fish Tank, i regi av Andrea Arnold, 2009, Storbritannien

Facklitteratur

Socialpsykologi, Thomas Johansson, 2004

Länkar till material om mobbing:

<http://mdh.diva-portal.org/smash/get/diva2:391427/FULLTEXT01.pdf>
<https://www.av.se/halsa-och-sakerhet/psykisk-ohalsa-stress-hot-och-vald/mobbing>
<https://www.slf.se/Pages/44969/Dan%20Olweus%20100914.pdf>
<https://pflbloggen.wordpress.com/2014/11/13/mobbingens-mekanismer-mobbningensbeteendets-orsaker-och-funktioner/>
<http://pfl.nu/2014/11/20/mobbingens-mekanismer-roller-i-mobbingssituationer>

Länkar till material om barndomssynen i historien:

<http://pedagogiskamagasinet.se/barnets-vag-fran-periferi-till-centrum>
<http://broartillhistorien.se/posts/272?nolayout=true>
<https://urskola.se/Produkter/169487-Nar-barnet-blev-barn-Det-onda-barnet>
(även videoklipp från UR)
<http://www.erstadiakoni.se/Documents/Ersta%20diakoni/Böcker/Syner%20på%20barn%20genom%20tiderna.pdf>

Länkar till material om socialpsykologi:

https://sv.wikipedia.org/wiki/Social_norm

Socialpsykologiska experiment – inspirationsfilmer

<https://www.youtube.com/watch?v=fRM07DIYtLY> (Lost child experiment)
<https://www.youtube.com/watch?v=zNOTWjIJ58E> (Would you help a girl?)
https://www.youtube.com/watch?v=6-U_fHJkGNc (Would people steal from the homeless?)
https://www.youtube.com/watch?v=HyPgq__pEHg (Would you stop a pick-pocketing?)

Produktionsuppgifter

USA, 2016

Regi: Barry Jenkins

Manus: Tarell Alvin McCraney, baserat på boken *In Moonlight Black Boys Look Blue*

Producent: Adele Romanski

Medverkande: Alex R Hibbert, Ashton Sanders, Trevante Rhodes, Mahershala Ali, André Holland, Janelle Monáe, Naomie Harris

Längd: 111 min

Censur: Från 11 år

Distribution: Lucky Dogs

Redaktion

Text: MK Larsson

Redaktör: Anna Håkansson

Svenska Filminstitutet, juni 2017

Kontakt

filmiskolan@filminstitutet.se

filminstitutet.se/filmpedagogik

Observera

Filminstitutet kan inte garantera att filmen finns i distribution sedan den har slutat visas på ordinarie biografrepertoar. Via länken filminstitutet.se/boka-skolbio kan ni lära er mer om hur en hittar och bokar film för visningar i lärande sammanhang.